

Nr 18.

Ankom till riksdagens kansli den 30 mars 1925 kl. 10 f. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående vissa missförhållanden i avseende å försäljningen av tobaksvaror.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 233, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Gardell* i Gans hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att utredning måtte verkställas angående vissa i motionen berörda missförhållanden med avseende å försäljning av tobaksvaror från s. k. kiosker och att till kommande riksdag måtte framläggas förslag till avhjälpande av dessa missförhållanden.

Till stöd för berörda hemställan har motionären anfördt:

Motiveringen till motionen.

Uti lagen om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse av den 30 maj 1919 äro vissa medgivanden gjorda om reglerande av tiden, under vilken handelsbod må hållas öppen, med anledning varav olika förhållanden på vissa områden kommit att införas. Beträffande de egentliga affärerna med tobaksvaror torde veterligen icke något undantag från lagens huvudbestämmelser hava införts, varemot vid vissa andra affärer, som, jämte andra varor, tillhandahålla tobaksvaror, har det däremot i vissa orter blivit regel, att undantag tillämpas, och härvid syftas i första hand på den s. k. kioskhandeln. Visserligen torde man hava utgått ifrån att försäljningen från dem huvudsakligen skulle avse andra varor, såsom sötsaker, läskedrycker, tidningar m. m. och att tobakshandeln skulle vara inskränkt till ett minimum.

Rätta förhållandet torde emellertid vara, att under vissa tider, särskilt då tobaksaffärerna äro stängda, den huvudsakliga försäljningen utgöres av tobaksvaror.

Tobakshandlarna hava vid olika tillfällen och i olika sammanhang framfört sina anmärkningar mot förhållandet, både i pressen och till myndigheter, med framhållande av den orättvisa gent emot dem, som denna skiljaktighet i rätten att hålla affärerna öppna ovillkorligen innebär. Då frågan emellertid måste anses vara av den betydelse, att det icke bör få fortgå på detta sätt, synes riksdagen böra taga frågan i övervägande på sådant sätt, att det begäres en opartisk utredning av densamma.

Enligt lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse (den s. k. butikstängningslagen) gäller såsom huvudregel, att handelsbod må hållas öppen allenast å söckendagar mellan klockan 8 f. m. och klockan 7 e. m.

Gällande bestämmelser i ämnet.

Härifrån göres i lagen undantag *dels* för tiden 10—23 december, då bod

må hållas öppen till klockan 8 e. m., *dels* för bod, där handel idkas med mejeriprodukter, ägg, margarin eller bageri- och konditorivaror, vilken bod må för försäljning enbart av dylika varor öppnas en timme tidigare och hållas öppen en timme längre än förut är sagt, *dels ock* beträffande handel å sön- eller helgdag, i det att bod då må hållas öppen för försäljning enbart av livsmedel av ovan angivna slag ävensom av färsk frukt eller levande blommor å tid mellan klockan 7 och klockan 10 f. m.

De tider, som sålunda i lagen fastställts för öppethållande av handelsbod, kunna emellertid genom beslut av vederbörande kommunala representation inom vissa i lagen angivna gränser inskränkas eller utvidgas, allt efter som sådant påkallas av särskilt förhållande inom respektive kommun. Beträffande söckendag är det sålunda möjligt att i nämnda ordning få öppethållandet inskränkt med högst 4 timmar samt utsträckt för stad eller köping med högst 1 timme på morgonen och 1 timme på aftonen och för annan kommun med högst 2 timmar på morgonen och 2 timmar på aftonen. Vad åter angår sön- eller helgdag kan det i lagen medgivna öppethållandet därunder för försäljning av vissa varuslag i enahanda ordning antingen inskränkas eller helt förbjudas eller ock utsträckas att gälla jämväl tiden mellan klockan 10 och klockan 11 f. m. samt högst 2 timmar å tid efter klockan 1 e. m. I fråga om företag av samma slag må ej meddelas olika bestämmelser, med mindre sådant kan ske utan obehörigt gynnande av vissa företag. För att äga giltighet skola kommunala myndigheters beslut av nu ifrågavarande slag fastställas av vederbörande länsstyrelse.

Under tid, då handelsbod av visst slag ej må hållas öppen, må enligt 8 § andra stycket vara, varmed handel i dylik bod idkas, ej heller annorstädes för allmänheten hållas till salu, med mindre länsstyrelsen med hänsyn till särskilt förhållande därtill lämnat tillstånd.

Emellertid äro enligt 15 § från tillämpning av stadgandena i lagen undantagna, bland annat:

dels för resande avsedd försäljning vid järnvägs- eller ångbåtsstation, i järnvägsvagn eller å fartyg,

dels försäljning, som bedrivs under utövning av eller i samband med kafé- eller restaurangrörelse och antingen sker allenast till förtäring eller förbrukning å stället eller ock avser försändning eller avhämtning av lagad mat, tillagade alkoholfria drycker eller svagdricka; och

dels försäljning utomhus och allenast i mindre omfattning av matvaror, läskedrycker, blommor eller dylikt.

*Skrivelse till
Kungl. Maj:t
från Sveriges
köpmanna-
förbund
den 8 maj
1924.*

De i motionen berörda förhållandena hava utförligt behandlats i en av Sveriges Köpmannaförbund den 8 maj 1924 till Kungl. Maj:t ingiven skrivelse, däri förbundet anhållit om ändring och komplettering av butikstängningslagen i vissa närmare angivna hänseenden. I denna skrivelse har förbundet anfört bland annat följande:

En företeelse, som torde vara värd statsmakternas särskilda uppmärksamhet, enär den hotar att helt förtaga värdet av gällande butikstängningslag, är den vitt florerande kioskhandeln. På tider, då de vanliga handelsbodarna av lagen åläggas att hålla stängt, bedriva de talrikt förekommande kioskerna en omfattande rörelse, varigenom den lojala handelsnäringsringen lider uppenbart avbräck. Av förefintliga kiosker finnas tvenne kategorier, av vilka den ena på vissa villkor torde vara undantagen från butikstängningslagens tillämpning, under det att den andra otvivelaktigt bör vara underkastad lagens föreskrifter.

Den förra kategorien utgöres huvudsakligen av de s. k. järnvägskioskerna, för vilkas undantagsställning torde kunna åberopas § 15 mom. 3, där denna rörelse definieras såsom »för resande avsedd försäljning vid järnvägs- eller ångbåtsstation etc». Under skydd av nämnda bestämmelse bedriva dessa kiosker snart sagt dygnet om sin verksamhet med huvudintresset riktat på den bofasta befolkningen. Ehuru försäljningen enligt lagen skall vara begränsad till resenärer, föreligga otaliga rapporter om att försäljning ofta pågår under tider, då tåg varken komma eller gå. Från en stad berättas sålunda, att järnvägskiosken hålles öppen bland annat söndagar från kl. 6—10 e. m., ehuru under denna tid endast *ett* tåg anländer kl. 9 e. m. Här skildrade tillvägagångssätt synes stå i uppenbar strid med lagens bestämmelser och därför böra av allmän åklagare beivras. Att detta så sällan sker torde kunna förklaras därav, att lagens föreskrifter icke äro tillräckligt tydligt formulerade samt av svårigheten att lagligt bevisa, att försäljning skett till icke resenärer. Ett betydligt bättre tillstånd härutinnan torde lämpligen kunna ernås genom sådan komplettering av lagen, att järnvägskiosks öppethållande, då vanlig butikshandel är förbjuden, begränsas till viss tid före och efter tågs ankomst eller avgång.

Det andra slaget kiosker äro sådana, som icke hava någon förbindelse med trafikväsendet, av vilka under senare år uppstått ett mycket stort antal. Handel, som bedrives av sådan kiosk, bör otvivelaktigt betraktas såsom jämställd med försäljning i bod och torde sålunda vara underkastad butikstängningslagens begränsning av tiden för dess idkande. Sådan kioskhandel torde nämligen icke kunna inrangeras under undantagsbestämmelsen i § 15 mom. 7, som avser »försäljning utomhus och allenast i mindre omfattning av matvaror etc». Att med visshet uppdraga gränslinjerna mellan sådan försäljning, som avses i sistnämnda lagrum, och försäljning i bod är visserligen i avsaknad av legala definitioner icke lätt, men att döma av den praxis, som tillämpas i Stockholms stad och län, synes sistnämnda lagrum endast böra avse anordningar utomhus av mera tillfällig beskaffenhet, t. ex. salustånd, under det att försäljning från kiosk av mera permanent karaktär torde böra jämföras med butikshandel.

Beträffande försäljning av tobaksvaror från kiosker under tid, då butikstängningslagen lägger hinder i vägen för försäljning av dylika varor i bod, blir frågan i varje särskilt fall, huruvida undantagsbestämmelserna i § 15 skola tillämpas eller icke. Den undantagsbestämmelse, som här kan ifrågakomma, är den, som rör »försäljning, som bedrives under utövning av eller i samband med kafé- eller restaurantrörelse och antingen sker allenast till förtäring eller förbrukning å stället eller ock avser försändning eller avhämtning av lagad mat, tillagade alkoholfria drycker eller svagdricka». Försäljas tobaksvaror i samband med dylik rörelse och på sagda villkor i övrigt, lägger butikstängningslagen intet hinder i vägen.

Vad som menas med kafé- och restaurantrörelse är ej lätt att med viss-
het säga; men säkert torde vara, att vanliga kiosker, där läskedrycker och
konditorivaror serveras vid disken, icke äro att anse som kaféer eller
restauranter. Den i stor utsträckning tillämpade metoden att uppställa
som villkor för tobaksförsäljning jämväl försäljning av chokladbit eller
dylikt är förmodligen avsedd att giva sken av kaféerörelse, på grund varav
försäljningen skulle vara laglig. Som förfarandet nu vanligen tillgår torde
emellertid säljaren göra sig skyldig till tvenne lagbrott, eftersom försälj-
ningen till avhämtning av både tobaksvaror och choklad är förbjuden i
butikstängningslagen. Denna tolkning överensstämmer med den av polis-
domstolen i Stockholm vid åtal mot åtskilliga kiosker för olaga tobaksför-
säljning tillämpade.

Någon särskild lag angående reglering av kioskhandeln finnes icke och
torde ej heller hava någon uppgift att fylla, eftersom ju detta slag av
handel är jämförlig med handel i bod, varom ju detaljerade bestämmelser
finnas. I fall av överträdelse av butikstängningslagen är alltså veder-
börande allmän åklagare skyldig att inskrida efter härom gjord anmälan.
Att åtal i dylika fall så ofta underlåtas, torde huvudsakligen bero på obe-
kantskap med butikstängningslagens rätta innebörd. För att vinna rät-
telse av missförhållanden i berörda avseende erfordras sålunda icke egent-
lig lagändring utan endast sådant förtydligande av lagen på vissa punkter,
som kan minska åklagaremyndigheternas tvekan att ingripa.

Förbundet vill ej underlåta att i detta sammanhang påpeka, att den flo-
rerande kioskhandeln ej blott är till uppenbart men för den lojala butiks-
handeln, utan även måste anses innebära olägenheter för den köpande all-
mänheten. Det torde sålunda vara allmänt känt, att kioskhandeln i stor
utsträckning tillämpar försäljningspriser, som äro avsevärt högre än mot-
svarande priser inom detaljhandeln i bod, och detta ehuru kioskernas om-
kostnader böra vara ojämförligt lägre än butikshandelns. I avsaknad av
konkurrens från butikshandels sida å tider, då den lojala handeln lagenligt
än inställd, hava kioskerna trots omnämnda prispolitik alla möjligheter
att bedriva en omfattande rörelse.

Att kioskhandeln är ett synnerligen lukrativt företag utan behov av pri-
vilegierad ställning, synes bland annat framgå av det förhållandet, att, en-
ligt å patent- och registreringsverket tillgängliga siffror, ett visst kiosk-
företag i aktiebolagsform under år 1922 hade en vinst, som var en halv
gång större än aktiekapitalet, och detta under ett verksamhetsår, som för
detaljhandeln i allmänhet var allt annat än inkomstbringande.

*Utredning i
anledning av
ovan berörda
skrivelse.*

Köpmannaförbundets ifrågavarande skrivelse remitterades av Kungl. Maj:t
den 27 maj 1924 till socialstyrelsen för utlåtande.

På anmodan av socialstyrelsen hava därefter under senare hälften av
fjolåret *dels* yttranden över framställningen avgivits av åtskilliga enskilda
sammanslutningar, däribland Sveriges tobakshandlares riksförbund, vilket
därvid förklarar sig i stort sett helt ansluta sig till de av köpmannaför-
bundet anförda synpunkterna och önskemålen, Aktiebolaget svenska tobaks-
monopolet, Svenska tidningsutgivareföreningen, Aktiebolaget svenska press-
byrån och Svenska handelsarbetarförbundet, *dels ock* samtliga länsstyrelser
inkommit med utlåtanden, i åtskilliga fall åtföljda av yttranden från magi-
strater, stadsstyrelser, poliskammare, polismästare, landsfogdar, lands- och
stadsfiskaler med flera polisfunktionärer ävensom handelskamrar, handels-
och köpmannaföreningar samt andra liknande sammanslutningar.

I de sålunda avgivna utlåtandena hava de av köpmannaförbundet anmärkta förhållandena angående kioskhandeln ingående belysts i olika avseenden samt skiftande meningar uttalats beträffande behovet och lämpligheten av de av köpmannaförbundet till undanröjande av därutinnan rådande missförhållanden framställda förslagen om ändring och komplettering av butikstängningslagen.

Socialstyrelsen har ännu ej avgivit utlåtande i ärendet.

Såsom av det föregående framgår, äro de i motionen berörda förhållandena för närvarande föremål för en på Kungl. Maj:ts föranledande igångsatt, ingående undersökning. Den av motionären påkallade opartiska utredningen är sålunda redan satt i verket. Det torde vid sådant förhållande ej föreligga anledning för riksdagen att, utan avvaktan av samma utrednings avslutande och därav föranledda åtgörande från Kungl. Maj:ts sida, nu fatta ståndpunkt till den föreliggande frågan och på grundval därav göra en framställning i ämnet till Kungl. Maj:t.

Utskottets
yttrande.

Med stöd av det sålunda anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 30 mars 1925.

På andra lagutskottets vägnar:

BROR PETRÉN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Bror Petrén*, *Linder**, *Sigfrid Hansson**, greve *Spens*, *Tjällgren*, *von Koch**, *Frändén** och *Åkerberg**;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Öberg*, *Hage*, *Ödström*, *Johansson* i Kälkebo, *Ros*, *Svensson* i Skönsberg och *Johansson* i Sollefteå*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Johansson* i Kälkebo.